

VERLOREN LEVENS

Guy Prieels

Verloren levens

Houtekiet

Antwerpen / Amsterdam

De gebeurtenissen in deze roman zijn gebaseerd op
ware feiten, deels gefictionaliseerd. De namen van de
hoofdpersonen zijn veranderd.

© Guy Prieels / Uitgeverij Houtekiet 2021
Houtekiet, Schaliënstraat 1 bus 11, 2000 Antwerpen
info@houtekiet.be
www.houtekiet.be

Omslag Boris Snauwaert
Auteursfoto Rikkes Voss
Opmaak www.intertext.be

ISBN 978 90 8924 925 8
e-ISBN 978 90 8924 926 5
D 2021 4765 8
NUR 301

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op
welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print,
photoprint, microfilm or any other means, without written
permission of the publisher.

Het onvergankelijk zaad

Leer mij dit land beminnen of verachten
mijn trotse torens waar de herfst in klaagt,
mijn kathedralen, ruïnen, heuvelen en grachten,
mijn golvend zeeschuim waar de wind in jaagt.

O land van zon en storm, waar de onterfden dwalen,
melaats en uitgehold, verzuurd van wrok en spijt.
De wolken drijven toe, ik zie Gods schaduw dalen
over mijn somber land dat in de nacht verglijdt.

Maar door de wortelgrond van onze nederlagen
en door het striemend zeer dat ons de roede slaat,
breekt altijd weer opnieuw het onvergankelijk zaad:
het donker smeulend vuur dat 't leven nooit verraadt.

— PIETER G. BUCKINX

Proloog

‘Ik ben je moeder niet, ik ben je oma. Papa is je vader niet, hij is je opa. En Paul is niet je broer, maar je oom.’ Vol ongelooft staart het vijftienjarige Rietje naar maman. ‘En je zusje Mimi is eigenlijk je moeder.’

Het meisje versteent. De woorden dringen niet helemaal tot haar door, niet meteen. Te veel ineens, te groot om te bevatten. Naarmate de betekenis van de onthulling naar binnen sijpelt, zinkt de bodem onder haar voeten weg en stort haar zorgeloze bestaan als een kaartenhuisje in elkaar. Helemaal murw staart ze naar de bronzen buste waar ze elke week verse bloemen voor neerzet, het afgodsbeeld van de familie Jongbloed.

‘Mijn moeder?’ Maman knikt. Het meisje voelt zich verraden door de levenden en de doden. Zij is niet wie zij is, zij is eigenlijk niemand, niet meer dan de inzet van een duister spelletje dat haar geliefden met haar hebben gespeeld.

‘Is mijn moeder nog in leven?’

‘Je was nauwelijks één jaar oud toen zij overleed.’

Sinds haar geboorte heeft de familie dat geheim onder de hoed gehouden, levend in de vrees voor deze dag die hun verleden, hun heden en hun toekomst op zijn kop zou zetten. Al die tijd was maman bang dat een onverhoedse loslippigheid hun wereld in een oogwenk onderuit zou halen. Welke toekomst was een onwettig kind, tijdens de oorlog verwekt door een landverrader bij hun enige dochter, beschoren? Omdat er geen goede manier bestaat om een leugen als deze te onthul-

len, heeft maman vandaag gekozen voor de korte pijn, ook al zou het meisje een goed deel van haar leven nodig hebben om de klap te verwerken.

‘En mijn vader dan?’

De vloek die mevrouw Jongbloed destijds heeft afgeroepen over de minnaar van haar dochter, oud genoeg om haar vader te zijn, komt vandaag op haar neer.

‘Un Flamand.’ Ze breekt bijna haar tong over het woord, doet niet de minste moeite om haar minachting te verbergen voor wat zij beschouwt als een menselijke ondersoort. Een Vlaming, godbetert. Haar vaderland is België. ‘Hij zit in de gevangenis. In 1948 werd hij veroordeeld tot de doodstraf.’

Welke halsmisdad moet een man begaan om de doodstraf te verdienen? De vraag of hij misschien haar moeder heeft vermoord komt spontaan bij het meisje op, maar zij stelt hem niet.

‘Weet hij van mijn bestaan af?’

‘Ja, maar dat is ook alles.’

‘Ik wil hem bezoeken,’ zegt Rietje kordaat.

De bijwijlen panische angst dat deze man, die zijn aanbeden dochter Mimi tijdens de oorlogsjaren in de diepste van alle afgronden heeft meegesleurd, weer zou opdoemen, is Victor Jongbloed blijven achtervolgen.

‘Dat zal niet gebeuren.’

‘Ik wil hem leren kennen, ik wil alles weten over hem en mijn moeder, ik wil weten waarom ze mij op de wereld hebben gezet.’

‘Je bent een liefdeskind, Rietje.’

De woorden komen uit de mond van maman. Voor het meisje is de verwarring compleet.

‘Hoe heet hij?’

‘Herman Note.’

I

Herman Note maakt voor het eerst kennis met het gevangenisleven in 1930. België viert zijn honderdjarig bestaan. Koning Albert I heeft net een wet ondertekend waarbij het onderwijs aan de Gentse universiteit wordt vernederlandst. Wanneer August Vermeylen – voor het bestel een hoogstaand intellectueel en gewaardeerd schrijver, voor de rechterzijde een rooie rat die met opgeheven vuist de Internationale zingt – als rector de voorkeur krijgt op de Vlaams-nationalist Frans Daels, trekt Herman op 21 oktober 1930 met zijn knokploeg naar de inhuldiging. Hij jut de protesterende studenten op om de plechtigheid te verstoren. De aula wordt overrompeld, het professorenkorps weggehoond en de driekleur in brand gestoken. De Brabançonne wordt overstemd door De Vlaamse Leeuw en de manifestatie groeit uit tot een anti-Belgische betoging. Herman, gewapend met een ijzeren staaf, komt oog in oog te staan met politiecommissaris Wynants die hem sommeert de stoet te ontbinden. Herman lacht hem uit in zijn gezicht en zweept zijn militanten op. De politie moet wijken. De feestelijke opening van het academisch jaar draait uit op een nachtmerrie.

De volgende morgen, klokslag zes uur, valt de politie met veel machtsvertoon het huis van Herman Note binnen. Er moet een voorbeeld worden gesteld en dat gebeurt met het nodige kabaal. In een ommezien staat de hele buurt op stelten. De onruststoker wordt opgepakt en naar de boevenwagen gesleept. Het maakt een onuitwisbare indruk op zijn zesjarige zontje

Oswald. Zijn vader, zijn held, in de boeien geslagen en weggevoerd als een misdadiger. De jongen weet nu ook wie zijn vijanden zijn.

‘Staatsgevaarlijk,’ sneert de openbare aanklager.

‘Een idealist,’ bepleit zijn advocaat.

‘Drie maanden celstraf.’

Met een droge klap van de hamer bevestigt de rechter zijn vonnis. Feiten bewezen, zaak afgehandeld. Een straf die de aura van Herman bij zijn medestanders alleen maar doet oplichten. Hij gaat zingend de gevangenis in. Alles voor de goede zaak.

Zijn gevangenisfoto toont een knappe dertiger met een bijna engelachtig voorkomen. Weelderige haarbos van donkere kleur, bleke ogen, kille blik, een rechte neus, smalle lippen en krachtige kin. Hij kijkt onvervaard in de lens, zijn serene gelaat verraadt geen enkele emotie. Afgezien van het nummer 1256 dat met inkt op de boord van zijn witte overhemd is geschreven, lijkt hij met zijn elegant geknoopte stropdas en in maatkledij een nette burger die zijn leven al vroeg op de sporen heeft. Afgestudeerd als architect en benoemd tot leraar aan de academie van Deinze heeft hij zijn eerste successen als modern bouwmeester al verwezenlijkt.

Daarnaast en daarboven is deze keurig uitzierende burgerman een politieke soldaat die dweepzuchtig zijn Vlaams-nationalistische boodschap uitdraagt, een Spartaan die het grote gelijk van de knuppel verkiest boven het slappe gelul van de parlementaire democratie.

Na de slachting van 14-18 moet veel onrecht worden hersteld. Zijn helden liggen onder de grond, leven in ballingschap of zitten zware straffen uit. Zijn vurigste medestanders worden vervolgd als staatsgevaarlijke elementen of zijn verplicht zich op vaste tijdstippen te melden bij de politie. Tijd om de krom-

gegroeide toestanden recht te trekken. Tijd om een grens te verleggen.

Tijdens de vier jaar durende oorlog hebben Vlaamse jongens, onder het bevel van eentalig Franssprekende officieren, hun bloed vergoten voor een land dat hen als bastaards blijft behandelen. De drang naar een eigen staat laait op als vuur, de dromers van een onafhankelijk Vlaanderen achten de tijd rijp om hun rechten op te eisen. Voor de verwezenlijking van dat ideaal is Herman Note bereid alles op het spel te zetten, zelfs zijn carrière. Siegfried trekt ten strijde tegen de Belgische draak. Het land moet van de kaart geveegd, zijn staatsstructuur vernietigd. Indien niet goedschiks dan kwaadschiks. Herman zal geen middel schuwen om dat doel te bereiken, al moet hij daarvoor een pact sluiten met de duivel.

Tijdens het interbellum leeft de wereld even op een wolk. De landkaarten zijn hertekend, tronen omvergeworpen, rijken uit elkaar gevallen. Na de woelige jaren twintig waarin de kunsten bloeien, de beurs crasht en de mensen leven alsof elke dag hun laatste is, is Europa aan een nieuwe orde toe.

België is een krabbenmand waarin krachten werkzaam zijn die het voortbestaan van het land ondermijnen en de democratie bedreigen. In de periferie zijn de overwinnaars door hun beste krachten heen. Het Britse imperium kraakt in zijn voegen, in Frankrijk worden de sabelslijpers overvleugeld door de vredesduiven van het Volksfront en over het eeuwige Rusland schijnt de zon van Satan. In Spanje is een burgeroorlog tussen God en het Kwade aan de gang.

In Duitsland is een nieuwe profeet opgestaan. Herman Note en zijn medestrijders koesteren een bijna devote verering voor de Führer. Zijn charisma, zijn redenaarstalent en zijn lef inspireren hen. Uit het knekelhuis van een verslagen natie herrijst het verjongde Duitsland dat meteen zijn ambitie laat

zien om een supermacht te worden. Naar het voorbeeld van Adolf Hitler willen de dromers van het mythische Vlaanderen zich losmaken uit het gewoeker van de slepende ziekte die België heet.

In 1937 reist Herman met zijn dertienjarige zoon Oswald op de motorfiets naar Duitsland en raakt diep onder de indruk van de verwezenlijkingen van het nationaalsocialisme op de tentoonstelling *Schaffendes Volk* in Düsseldorf. Bij die gelegenheid verkondigt de Führer dat het Duitse volk dankzij zijn vaardigheden, zijn chemische industrie, zijn machineproductie en zijn mijnbouw binnen de vier jaar volledig onafhankelijk van het buitenland zal zijn. Hij geeft het vernederde land zijn trots terug.

De prestaties van het nieuwe Duitsland op stedenbouwkundig gebied boezemen de bouwmeester ontzag in. Hij vindt de sloppen in Gent een schandvlek op het blazoen van zijn geboortestad. De stegen zijn open riolen. In de beruchte beluiken, waar ratten en luizen de enige bezoekers zijn, heerst een godgeklaagde armoe. Er is honger en ziekte, gebrek aan hygiëne, drankzucht en promiscuïteit. De armen hebben niet eens een hok waarin ze droog kunnen schijten. De arbeiders in Düsseldorf daarentegen wonen in gloednieuwe wijken. Leuke optrekjes in een groene omgeving met goed onderhouden tuintjes. Huisvesting voor heren vergeleken bij de krotten van de Vlaamse fabrieksslaven, die met ijzeren hand worden geleid door Franstalige bazen.

Herman Note krijgt brede bekendheid als hij wordt opgepakt na een gewelddadige betoging in een tweetalig stadje aan de taalgrens. Op zondag 6 maart 1938 ontwaakt het onooglijke Edingen net uit zijn winterslaap als het wordt overrompeld door mannen in uniform. De beruchte Werfbrigade, de militie van het Vlaamsch Nationaal Verbond, marcheert onder leiding

van Herman met militaire pas door de straten, strijdkreten scanderend en zwaaiend met vendels. Een daad van puur machtsvertoon om duidelijk te maken wie voortaan de lakens zal uitdelen. Ze provoceren de nietsvermoedende inwoners die aanvankelijk verbouwereerd reageren. Het komt tot schermutselingen met tegenbetogers die zijn opgetrommeld door de rode vakbond. Herman timmert erop los en raakt verwickeld in een handgemeen met de tricolore burgemeester. Er vallen gewonden.

Note gaat opnieuw voor drie maanden de bak in.

***

‘Het zal me nooit lukken,’ sakkert Victor Jongbloed, terwijl hij met zijn dikke vingers voor de zoveelste keer een deftige knoop in zijn stropdas probeert te leggen.

‘Wat zou je doen zonder mij, papa?’ lacht Mimi en tovert in een handomdraai het weerbarstig textiel om tot een dubbele Windsor. ‘Zo. Je ziet er vorstelijk uit.’

‘Vorstelijk, als jij het zegt, pareltje,’ lacht Victor, terwijl ze samen in de spiegel het resultaat bekijken. Hij drukt zijn oogappel tegen zich aan. Ja, wat zou hij doen zonder zijn dochter, wat zou hij zijn zonder haar? Mimi is zijn huisgodin.

Haar moeder reageert wat kribbig: ‘Waar heb jij dat geleerd? Een stropdas knopen.’

Mimi ontwijkt de vraag met een enigmatisch lachje.

‘In elk geval niet bij de nonnen, maman.’

Ze noemt haar moeder *maman*, op z’n Frans. Een eis van Alina Jongbloed. Mimi durft al eens moeke te zeggen, maar dat vindt Alina te banaal klinken. Victor geeft zijn dochter een knipoog. Ze zweren graag samen.

‘Ik heb het gezien, hoor,’ zegt moeder Alina geïrriteerd.

Zoals zo vaak voelt ze zich buitengesloten, die twee hebben hun geheimpjes.

‘Ach, maman, ik ben gewoon modebewust.’

Zo is dat. Mimi is zeventien, bezit de garderobe van een diva en slaapt in het ruimste bed in de grootste kamer van het huis. Victor kan haar niets weigeren. Ze slaagt er zelfs in hem mee te tronen naar de befaamde modehuizen in de stad, iets waar zijn vrouw hem nooit toe heeft kunnen overhalen. Voor Mimi laat hij zelfs zijn werk staan. En behalve de jurk waar ze die dag haar oog op heeft laten vallen, verlaten ze stevast de winkel met vier, vijf grote, goedgevulde kartonnen dozen. Dat maakt de keuze bij het aankledingceremonieel op zondagochtend steeds moeilijker. Mimi plukt enkele jurken uit de klerenkast, trekt ze een voor een aan en gooit ze even snel weer op het bed. Afgekeurd.

‘Ja, gooi maar alles op een hoop,’ keft haar moeder. ‘Laat maar slingeren. Maman zal wel achter je gat je kleren netjes opvouwen.’

‘Maar ik heb niks om aan te trekken,’ pruilt Mimi.

‘Je hebt dubbel zoveel als ik. Rotverwend ben je.’

In zijn hoofd rekt Victor uit hoeveel het hem ditmaal zal kosten. Met de glimlach. Wat maakt het uit? Alles voor Mimi. Hij kan het tenslotte betalen. Hij heeft een goedlopende zaak in centrale verwarming en sanitair met dertig werknemers en een winkel aan de Nederkouter, een invalsweg die leidt naar de Kouter, het financiële hart van Gent, en naar de Veldstraat, de commerciële slagader. In de loop der jaren heeft hij over het hele land een vast, kapitaalkrachtig cliënteel opgebouwd en er zit nog grote toekomst in de branche. Tot zijn grote klanten behoren overheidsgebouwen en scholen, waaronder de nonnenschool van de *Dames de l’Instruction Chrétienne* aan de Poel, waar Mimi onderwijs in het Frans geniet.

‘Hou op met die grillen en treuzel niet zo, Mimi. De mis begint om elf uur en ik ben graag op tijd.’

‘Ach, maman, het is pas halfelf en het is amper vijf minuten lopen.’

Zoals elke zondag wonen zij de hoogmis bij in de Jezuïetenkerk aan de Savaanstraat. Op die dag en dat uur is het kerkgebouw, palend aan het prestigieuze *Collège Sainte Barbe*, de verzamelplaats van rijke ouders die hun rijke kinderen even laten ruiken aan andere rijke kinderen van nog rijkere ouders. De geur van geld is nooit weg bij wie zich tot de bourgeoisie rekent.

Bij het betreden van de kerk worden de schapen meteen van de bokken gescheiden. De mannen nemen plaats aan de rechterkant van de middenbeuk, de vrouwen gaan links zitten. De rechterzijbeuk wordt ingenomen door collegestudenten. Vooraan de broekjes die nog in alles geloven wat hun wordt voorgehouden, in het midden de puberende vlasbekjes en achteraan de laatstejaars, eenzame rukkens met wallen onder de ogen die zo uit elkaar kunnen knallen als zij na het ontvangen van de heilige communie in het voorbijgaan de gensters zien opspatten in de ogen van meisjes als Mimi Jongbloed. Mimi lonkt graag. Ze is zeventien en heeft onlangs de magie ontdekt die zij alleen al door de glans van haar ogen uitoefent op mannen. Een diepe, nadrukkelijke blik met een waas van mysterie.

Het grote orgel begeleidt het introïtus van de drie priesters die de plechtige mis opdragen, het koor valt in. Door de gangen waart de *suisse* met steek en hellebaard als bewaker van stilte en eerbied voor het Heilig Sacrament. De wekelijkse elfurenmis is een onderonsje van de Gentse elite. En *Français, ça va de soi*. Het sermoen wordt gehouden door een begenadigd prediker, *le père* Claeys-Bouüart S.J. Hij geeft telkens een staaltje van welsprekendheid weg voor de verzamelde *crème de la*

crème. De pater kent zijn publiek. Het zijn de heersers. Zij hebben de pitten en de pruimen, bezitten de aarde en oogsten de vruchten, houden het kapitaal in de ene en de productiemiddelen in de andere hand. Wat hij zegt is van ondergeschikt belang, zolang hij zich maar uitdrukt in Gods eigen taal waarmee zijn gehoor zich onderscheidt van het Vlaamse gepeupel en zijn smeüige dialect.

Een beroemde oud-leerling van het *Collège Sainte-Barbe*, Nobelprijswinnaar Maurice Maeterlinck, wond er geen doekjes om. Hij was een gezworen vijand van de cultuurflaminganten en schreef zijn oeuvre in het Frans omdat hij vond dat het Nederlands klonk als een kwalijke verkoudheid.

Na de mis blijven de kerkgangers bij de uitgang nog wat napraten over het weer, over hun zaken en, met de naderende vakantie, over hun voorbereidselen om naar zee te vertrekken of zich voor de zomer te installeren in hun buitenverblijven op het platteland. De jongens vormen groepjes, net als de meisjes. Onderling wisselen ze vanop afstand gecodeerde boodschappen uit.

‘Gaan we, papa?’

Victor knikt. Hij verheugt zich op het wekelijkse bezoekje aan de bloemenmarkt op de Kouter in het gezelschap van zijn knappe dochter. Een beetje plagerig stelt Mimi voor bij wijze van uitzondering een andere weg te nemen, via de Ketelvest, een smal straatje aan de achterkant van de kerk dat langs het water tussen Leie en Schelde loopt. Moeder draait zich met een ruk om, de arendsogen op onweer. Het straatje heeft een reputatie. Meisjes op de stoep, een doorloophotel waar boven de ingang dag en nacht een mysterieus rood lichtje brandt en portieken voor stelletjes die geen kamer kunnen betalen. Verboden gebied voor de gedistingeerde burger en de gedisciplineerde militair. Eén keertje is Mimi met een paar van haar vriendin-

nen door het steegje gelopen. Van een kerel kregen ze meteen op de meest platte manier geld aangeboden en twee meiden, die concurrentie vreesden, slingerden hun de meest vulgaire verwensingen naar het hoofd. Haar vriendinnen waren helemaal van de kook. Bij Mimi had die ervaring alleen haar nieuwsgierigheid naar de onderbuik van de maatschappij aangescherpt.

‘Ik weet niet wat jou af en toe bezielt, Marie-Louise.’

Als ze haar woorden of gedrag afkeurt, neemt maman afstand van haar dochter door haar bij haar doopnaam te noemen.

‘Je wilt toch dat ik de wereld leer kennen, maman?’

Alina schudt het hoofd en neemt licht ontstemd de rechte weg naar huis om voor het middageten te gaan zorgen. Op zondag schaft de pot gewoonlijk rosbief met erwtes en aardappelen. Om halftwee moeten vader en dochter thuis zijn voor het aperitief. Bij het nuttigen van een glaasje porto luisteren ze dan gewoonlijk naar muziek. Victor heeft een grammofoon gekocht. *His Master's Voice*. Hij houdt van operette en Tino Rossi. Mimi danst de charleston en is dol op swing en jazz. Om twee uur gaan ze aan tafel, *comme les riches*.

Victor en Mimi lopen via de Korte Dagsteeg naar de Kouter. Op de bloemenmarkt hebben ze flink wat bekijks. Hij, een flinke veertiger die succes uitstraalt. Zij, een jong, modieus gekleed meisje dat met haar zwoele oogopslag, die floers van *je-ne-sais-quoi*, de aandacht trekt van mannen én vrouwen. Arm in arm met Mimi, het zichtbare prijskaartje van zijn welstand, paradeert Victor Jongbloed langs de kramen. De broche met diamant op haar blouse, het horloge met de armband van brede gouden lamellen, de handtas en de bijbehorende ceintuur in croco, de rode lederen lakschoenen. Alles staat haar beeldig, alsof de dingen speciaal voor haar gemaakt zijn. Op momenten als deze, de veel te schaarse momenten, heeft Victor geen tijd

voor de vaak sombere gedachten die hem 's nachts uit zijn slaap houden waarbij zijn mooiste bloem wordt vertrapt door de vuile voeten van het leven. De Grote Oorlog is nu twintig jaar voorbij, maar de vrees voor een volgende groeit met de dag en daarmee ook de beklemming dat het onheil deze keer niet aan zijn deur zal voorbijgaan. Gelukkig is zijn zoon Paul nog te jong om onder de wapens te worden geroepen.

Ze slenteren tussen de kramen door om uiteindelijk toch weer te belanden bij de kweker uit Lochristi waar ze elke week hun inkopen doen. Daarna nemen ze plaats op een van de stoelen rond de kiosk om te luisteren naar het concert, verzorgd door de stadsharmonieën.

* * *

Herman Note is diepgelovig en fervent katholiek. Zoals elke zondag woont hij met vrouw en zoon de mis bij in de Sint-Pauluskerk, het dichtstbijzijnde gebedshuis. De kerk zit telkens afgeladen vol. In tijden waarin de mens zijn greep verliest op de gebeurtenissen, fleurt het geloof op en stelt hij graag zijn vertrouwen in een hogere macht die alleen maar oneindig goed kan zijn en hem zal behoeden voor het kwade.

Herman gelooft in de kracht van het gebed. Hij smeekt Gods zegen af over zijn wankelend huwelijk. Zijn knappe vrouw Gaby loopt als getalenteerd toneelregisseur in het oog van de wolven die rondsluipen in het wufte wereldje van de podiumkunsten. Hij weet hoe gevoelig zij is voor hun geveinsde bewondering en valse complimenten. Een scheiding is niet aan de orde, dat staat noch zijn overtuiging noch zijn geloof toe. Hij vraagt de Heer om een speciale gunst voor zijn zoon Oswald die net de studie van architect heeft aangevat en in wie hij al zijn hoop stelt. Hij bidt voor zijn ouders, voor zijn vrienden en medestrij-

ders, voor iedereen die hem lief is. Hij zegt terloops ook een gebedje voor René Verstuyft, een leeftijdgenoot die hij in de bajes heeft leren kennen en die de rest van zijn dagen in de gevangenis zal slijten. Daarbij kan hij een glimlach niet onderdrukken. Verstuyft, een zware misdadiger, die tweemaal ter dood werd veroordeeld door een volksjury voor zijn betrokkenheid bij een resem gewapende overvallen en dertien moorden, had zich tijdens de oorlog fel onderscheiden als sluipschutter en opruimer en was meermaals gedecoreerd voor buitengewone moed. Op een dag bracht Herman de krankzinnige spraakverwarring van eentalig Franssprekende officiers en Vlaamse frontsoldaten te berde. Verstuyft haalde zijn schouders op. Het taalprobleem tussen hem en zijn luitenant had hij uit de wereld geholpen op een manier waar Herman wel oren naar had. De kogel.

Het dondert op de kansel. Tijdens de preek fulmineert de pastoor tegen het goddeloze communisme. Een grote christelijke natie als Rusland is verloren gegaan aan de rode terreur. Nu ontbindt de duivel zijn krachten in Spanje, waar een burgeroorlog woedt. Daarbij worden kerken en kloosters geplunderd, priesters gekeeld en nonnen verkracht. De wraak voor deze wandaden was op 26 april 1937 neergedaald uit de hemel. Als een engel des doods legde de *Luftwaffe* tijdens een vergeldingsbombardement het republikeinse nest Guernica in de as. De bewondering van Herman voor de durven en de efficiëntie van het nieuwe Duistland was daar alleen maar groter door geworden. De preek heeft ook de strijd lust van Oswald aangewakkerd.

‘Vader,’ zegt de jongen bij het verlaten van de kerk, ‘ik wil naar Spanje.’

Gaby: ‘Jij bent nog iets te jong om de wereld te redden, Oswald.’

Herman: 'Heb geduld, jongen. Je tijd komt nog.'

Ze lopen naar de Tenderstraat waar een project van zeven rijhuizen in de steigers staat. Het moet een harmonisch geheel worden. Bakstenen huizen van twee traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak, een ontwerp waar Herman behoorlijk trots op is. Hij vloekt binnensmonds omdat hij de werken in een cruciale fase noodgedwongen stil moet leggen. Als recidivist vliegt hij opnieuw voor drie maanden achter de tralies na de mars op Edingen. Hij vertikt het om beroep tegen zijn straf aan te tekenen. Liever dan een knieval te doen voor de Belgische justitie claimt hij hardop het martelaarschap.

Na de inspectieronde nemen ze aan het station de tram naar de Kouter om het openluchtconcert bij te wonen. Tijdens de oorlog van 14-18 heeft Herman op zondagochtend geen enkel concert door de Kapelle van het Duitse leger gemist. Je kunt van de moffen zeggen wat je wilt, maar dat ze verstand van muziek hebben staat boven alle twijfel. Elke militaire mars zorgt telkens weer voor een opwindend moment. Op de tonen van *Preussens Gloria* ziet hij zichzelf al in gedachten aan het hoofd van zijn militie achter de leeuwenvlag door Brussel paraderen na een geslaagde putsch op het parlement.

Aangekomen op de Kouter slenteren ze tussen de kraampjes door. Oswald verbaast zich erover dat er in hartje stad opvallend veel Frans wordt gesproken. Zelfs de boerenkinkels die hun bloemen proberen te slijten zeggen: 'Merci, monsieur' en 'S'il vous plaît, madame.'

'Joden en bazen,' zegt Herman als de jongen wil weten wie zich zoal bedient van de taal van Molière.

Aanbeland bij de kiosk worden ze van ver gewenkt door Maurice Fauconnier, een huisvriend, die vandaag de dirigeerstok zal hanteren. Hij heeft drie stoelen voor hen gereserveerd. Maurice is een beetje een warhoofd. Hij toetert graag rond dat

hij toondichter is, maar al die wonderbaarlijke composities waar hij het steeds over heeft weerklinken enkel tussen zijn oren, de eerste noot ervan moet nog op papier worden gezet. Het is zijn manier om indruk te maken op Hermans vrouw Gaby, hij jaagt op haar.

Fauconnier meet zich vedetteallures aan. Voor een vrij eenvoudige partituur, uitgevoerd door een bescheiden stadsharmonie, roeit en zwaait hij met zijn armen tot hij dik in het zweet staat. Hij waant zich warempel Toscanini die *Die Walküre* dirigeert. Het publiek smaakt zijn stukje theater wel. Na een stevig applaus en een diepe buiging voegt hij zich bij zijn gasten om van hun complimenten te genieten.

‘Hoe verloopt het componeren, Maurice?’

‘Het zit allemaal in mijn koker, Herman. Inspiratie zat. Het draait en tolt en bruist zo hard dat ik er hoofdpijn van krijg. Eigenlijk hoef ik het maar op papier te zetten.’

‘Waarop wacht je?’

‘Op de muze, Herman,’ zucht Fauconnier, loensend naar Gaby. Klootzak, denkt Herman. En dat waar ik bij sta. ‘De dag dat ze me bezoekt, vloeit alles eruit in één geut en schud ik vijf symfonieën tegelijk uit mijn mouw.’

Gaby smelt. Ze herbeleeft het passionele intermezzo bij de schminktafel waarbij Maurice haar achter de coulissen na een theatervoorstelling was komen verrassen met een boeket. Maurice is een sater, Herman een wat saaie vent die over het liefdesleven zeer hoofse, dus nogal duffe opvattingen heeft. Bij Gaby mag het knetteren.

Tot groot ongenoegen van Maurice Fauconnier blaast de brassband die na hem aan de beurt is een frivole, jazzy wind over de Kouter. Maurice spaart zijn venijn niet. Kunst moet zuiver op de graat zijn. Hijzelf heeft zich voorgenomen alleen volksverbonden muziek te schrijven. Hij vervloekt het soort

ketelmuziek, overgewaaid uit Amerika, dat enkel dient om zwarte bamboela's en geile zazes op te zwepen.

Spontaan begint een chic uitgedost meisje met rode lederen lakschoenen te *jiven*, gevolgd door een jongeman en een ander jeugdig stel, terwijl de omstanders ze met ritmisch handgeklap begeleiden. Een geblokte veertiger in krijtstreep staat een beetje gegeneerd en met een wat verstijfde glimlach op het gelaat het dansspektakel aan te kijken. Hij wacht geduldig tot het meisje haar uitbundigheid heeft botgevierd.

'Viens, Mimi. On rentre. Maman nous attend.'

***

Jules Malbrun is een man van de wereld, vlot in de omgang en goed van de tongriem gesneden. Hij is veertig, ligt goed bij de vrouwtjes en is nog steeds vrijgezel. Zijn excentrieke uiterlijk van Engelse dandy en zijn *snobby* maniertjes doen hem volkomen argeloos lijken, maar in wezen is Malbrun een wolf in schapenvacht, het soort avonturier waar men een beroep op doet in gevaarlijke tijden. Als zoon van een Brusselse rechter en een Britse dame verdeelt hij zijn tijd tussen het familielandgoed in Kent en *the continent*. Hij is afgestudeerd als ingenieur aan de universiteit van Cambridge en bezit de dubbele nationaliteit.

De bazen van MI6 hebben hem naar Londen ontboden omdat ze zich hoogst ongerust maken over de ontwikkelingen in Europa. De *Anschluss*, de gedurfde aanhechting van Oostenrijk door nazi-Duitsland, heeft hen goed wakker geschud. Het wordt met de dag duidelijker dat er een continentaal rijk in de maak is, waardoor het machtsevenwicht verstoord raakt en de kans op een oorlog fors toeneemt. Tsjecho-Slovakije vreest het volgende slachtoffer te worden en mobiliseert zijn troepen.

Buurlanden staan op het punt hetzelfde te doen. Jules krijgt de opdracht het slapende spionagenetwerk dat in België tijdens de oorlog van 14-18 actief was weer op poten te zetten en uit te breiden.

‘Je bent goed in het beoordelen van mensen, Malbrun. Naast de ervaren rotten hebben we vers bloed nodig. Een enthousiaste jeugd is tot grote offers bereid. Ronsel jonge elementen. Vorm ze, kneed ze, zet ze naar je hand. Doordring ze van de gedachte dat ze onderdeel uitmaken van een wereldwijd geheel. Leer hun zichzelf compleet weg te cijferen als het algemeen belang daarbij gebaat is. En als ze moeten geofferd worden, aarzel niet.’

Zijn instructies indachtig neemt Jules Malbrun in de vroege ochtend van 15 juli 1938 in Dover de boot richting Oostende. Tijdens de overtocht moet hij zich schrap zetten, de zee is ruw. Gelukkig beschikt hij over een stel zeemansbenen en een sterke maag. De meeste reizigers hangen over de reling en kotsen zowat hun darmen eruit. Hij ontscheept in Oostende, haalt zijn Terrot motorbike 350 HD uit de stalling van de haven en rijdt naar Blankenberge. In het Grand Hotel des Bains et des Familles aan de zeedijk, waar hij zoals elk jaar een weekje vakantie doorbrengt, wordt hij door het personeel met alle egards ontvangen. Hij stopt de piccolo een fooi toe en laat zijn bagage naar zijn suite op de derde verdieping brengen. Op het nachttafeltje liggen een roos en twee in goudpapier verpakte pralines. Een attentie van het kamermeisje dat vorig jaar dagelijks het bed opmaakte waarin hij met haar had liggen stoeien.

Hij neemt een bad om het zeezout van de overtocht en het stof van de motorrit van zich af te spoelen, trekt een vers overhemd aan en daalt de trap af naar de begane grond voor een late lunch.

Hij bestelt zijn lievelingsgerecht. Garnaalkroketten, besprenkeld met citroen, gevolgd door een verse zeetong, korstig

gebakken in de boerenboter en droog geserveerd met frietjes, het geheel vergezeld van een frisse Sauvignon Blanc. Het is steeds weer een verademing om op het vasteland zijn voeten onder de tafel te steken. Tijdens zijn vele reizen door Europa heeft hij geleerd dat in overwegend protestantse gebieden de kost niet te vreten is, terwijl in katholieke landen spijs en drank onderdeel uitmaken van de religie en de goede God zelf aan het fornuis staat.

Aan een naburige tafel zit een familie van vier, dezelfde familie die vorig jaar net aankwam toen hij aan het uitchecken was. Jules Malbrun kijkt en luistert. Mensen observeren is een leerrijke bezigheid, ze taxeren is zijn vak. Uit hun conversatie kan hij opmaken dat ze afkomstig zijn uit Gent, ze haspelen het Frans en het Nederlands moeiteloos door elkaar. De vader en de moeder hebben zijn leeftijd, het knaapje moet een jaar of twaalf zijn, en het meisje... Haar jurk zit zo strak dat ze er bijna uit knapt, de onwennige tiener van vorig jaar is uitgegroeid tot een moordgriet. Smeulende ogen en vuur in haar reet. Ze ademt seks.

Met het grootste gemak draait zij dat kleine wereldje van haar om haar pinkvinger. De vader, een goedmoedige beer, zit zowat in aanbidding zijn oogappel aan te staren. Het is Mimi first en Mimi last. Als de moeder tijdens het gesprek al eens durft in te gaan tegen haar dochter, gaat ze meteen haar gelijk halen bij papa.

Als Mimi in het snotje krijgt dat Jules haar met meer dan gewone belangstelling zit te observeren, lichten haar ogen op als gloeidraadjes en vertellen haar tietjes dat de melk gratis is. Hij houdt haar blik vast, probeert haar eronder te krijgen, maar zij geeft niet op. Dat jonge ding woelt zijn bloed om en hij wordt overvallen door een zinderende hartstocht die hij in tijden niet heeft ervaren.

Haar gretige blikken trekken de aandacht van maman. Als die zich omdraait om te zien wie haar dochter viseert, doet Jules of zijn neus bloedt. Hij doet het meisje graag het eerste rondje cadeau en geeft haar een knipoog zodra de moeder weer voor zich uitkijkt. Om haar mond speelt een vergenoegd monnikellachje, ze geniet zichtbaar van haar meesterschap.

Kort nadat de borden van het hoofdgerecht zijn afgeruimd zet de ober een taart met brandende kaarsen neer op de familietafel. Op het gebak zijn met chocolade naam en leeftijd van de jarige neergeschreven. Mimi 17. Er weerklinkt handgeklap en een *joyeux anniversaire* wordt aangeheven. Jules heft het glas. Hij drukt zijn vingers op zijn lippen en blaast haar een kusje toe. Ze sluit even de ogen alsof de attentie haar een beetje duizelig maakt, lacht haar hagelwitte tanden bloot en biedt hem een stuk taart aan. Omdat hij daar anders in zijn eentje toch maar zit te verpieteren hapt hij toe. De zeetong moet even wachten.

Hij stelt zichzelf voor aan de vader, pakt de moeder in met een handkus en aait het kleine broertje over de bol. Dan gaat al zijn aandacht naar de jarige. Met drie kussen en de druk van zijn vingertoppen stuurt hij een lichte stroomstoot door haar lichaam.

‘Ik ben Jules.’

‘Mimi.’

Maman krijgt de ribbels van de schaamteloosheid waarmee Jules Malbrun haar dochter met zijn ogen verslindt. En de onnozele geit schept er het grootste genoegen in zich met brokjes en beetjes te laten oppeuzelen, Mimi moedigt hem zelfs aan. Vader Victor heeft niks in de gaten, maar het moederdier ruikt het gevaar. Zij mengt zich telkens in het gesprek om de aandacht van het roofdier af te leiden. Plots vindt zij het welletjes. En als zoon Paul aan haar kop begint te zeuren om naar het strand te gaan grijpt ze dit aan om de tafel te verlaten.

‘Viens, Mimi. We gaan ons omkleden. Tijd voor het strand.’

‘Nog even, maman.’

‘Hoezo, nog even? Op andere dagen laat jij zelfs je eten staan om te kunnen zonnebaden.’

‘C'est mon anniversaire.’

Alsof dat een reden is om zelf de regels te bepalen. Sinds enige tijd is maman de greep op haar dochter kwijt. Mimi doet gewoon waar ze zin in heeft.

‘Het lijkt elke dag je verjaardag.’

‘Ga mee met je moeder, Mimi,’ zegt Jules. ‘Dit is het mooiste deel van de dag. Profiteer ervan.’

En warempel, ze schiet overeind en doet zonder tegenprutten wat hij van haar verlangt.

‘Kom jij ook naar het strand?’

‘In het zand liggen niksen is niet aan mij besteed, ik heb een bleke huid en verbrand nogal snel. Maar ik ga zeker een duik nemen.’

Ze wiegt de eetzaal uit en kijkt nog even om met een lokkend lachje.

‘Godverdomme,’ zegt hij binnensmonds en proeft al de sappen van het jonge blaadje.

Terwijl de mannen genieten van een neutje bij de koffie wordt hun aandacht getrokken door het dovemansgesprek tussen de uitbaatster en een Joodse familie die enkel de Duitse taal machtig is. Ze zijn net aangekomen en willen aan tafel aanschuiven. De uitbaatster legt uit dat de keuken gesloten is, maar dat ze zal proberen de kok te overhalen hun alsnog een warme maaltijd voor te schotelen. Als de vrouw naar de keuken loopt en aan de tafel van Jules en Victor passeert, rolt ze met haar ogen.

‘De keuken is gesloten en daarbovenop doen die lui nog moeilijk over het voedsel ook. Ze willen koosjere kost.’

Het voorval drukt beide mannen met hun neus op de politieke actualiteit.

‘Joden kunnen zo verdomd veeleisend zijn,’ zegt Victor. ‘Ik weet erover mee te spreken. Onder mijn klanten heb ik er enkele voor wie het nooit goed is. Grillig, je houdt het niet voor mogelijk.’

‘Joodse mensen zijn erg principieel wat voedsel betreft, zeker de gelovige.’

‘Als ze grote honger hebben eten ze wel. Een mens moet af en toe zijn principes opzijzetten. Ik doe ook niet moeilijk als ik in een vreemd land met vakantie ben.’

‘Dit zijn geen gewone vakantiegangers, vrees ik. Eerder een familie uit Oost-Europa op de vlucht voor de nazi’s.’

De Anschluss heeft een nooit eerder geziene vluchtelingenstroom van voornamelijk Joden uit Duitsland, Oostenrijk en Roemenië op gang gebracht. Sinds juni is de immigratiegolf dermate aangezwollen dat de Belgische regering maatregelen heeft uitgevaardigd om ze in te dijken. De algemene consensus is dat de aangroei van de Joden in het land moet worden gestopt.

‘Ons land lijkt wel café De Zoete Inval. Ze blijven maar komen,’ zegt Victor.

‘Je kunt die mensen niet kwalijk nemen dat ze vluchten. Iedereen wil in vrijheid leven. Groot gelijk dat ze zich uit de voeten maken. Als Hitler aan dat tempo zijn buurlanden blijft inpalmen, is Europa over enkele jaren één groot gevangenenkamp.’

‘Zou het echt zo erg zijn als ze ons willen laten geloven?’

‘Die vluchtelingen zijn het beste bewijs, Victor. Een mens kan wat hebben, maar als hij zijn koffers pakt, zijn huis verlaat en zijn land ontvlucht, kan dat enkel betekenen dat hij voor zijn leven vreest. Het moet dus nog veel erger zijn dan wij vermoeden.’

‘Hier zullen ze ook niet kunnen blijven.’

‘Het merendeel is op doorreis. Overzee voelen ze zich veiliger. Wie geld heeft, wil naar de Verenigde Staten.’

‘En zij die de middelen niet hebben?’

‘Die zijn de klos. Zoals altijd en overal.’

‘Het voorspelt allemaal weinig goeds.’

‘Ik wil niet pessimistisch klinken, maar vrolijk word ik er ook niet van.’

‘Waar gaat dat eindigen?’

‘In een oorlog, als je het mij vraagt. De appetijt van Hitler is onverzadigbaar. Hij neemt hap na hap na hap terwijl de westerse mogendheden laten betijen en niks ondernemen. Uit lafheid? Uit angst? Als ze wachten tot hij zich verslikt in de hap te veel, vrees ik dat het te laat zal zijn om hem nog tegen te houden. Ze hadden hem en zijn bende in 1936 moeten vermorzelen, toen hij het lef had tegen alle afspraken en verdragen in het Rijnland te bezetten. Op dat ogenblik stelde zijn leger nog niks voor.’

Papa dommelt, hangend in een ligstoel. Hij draagt een wit hemd en een witte katoenen broek. Zijn strohoed is over zijn ogen gezakt en rust op het puntje van zijn neus. Op zijn knie ligt *La Libre Belgique*. Maman zit rechtop met gestrekte rug, het hoofd lichtjes gebogen, een verstrooid oog op haar haakwerkje, een spiedend oog op de vakantiegangers. Zij is gekleed in een lichte zomerjurk. Met haar corpulentie denkt ze er niet aan zich publiekelijk in badpak te vertonen. Mimi ligt te zonnen in een modieus niemendalletje en speurt met een half oog de omgeving af op zoek naar gentleman Jules die zijn vleierijtjes aan haar adres niet heeft gespaard. Zeventien? Hij geloofde zijn ogen niet. *Une vraie femme* had hij haar genoemd en zo behandelde hij haar ook. Niet betuttelend zoals papa wiens